

ÚVOD

Tato publikace je věnována hodnocení vzdělávacích výsledků žáků prostřednictvím didaktických testů. I když vznikla v rámci projektu NIQES, neomezuje se pouze na popis testů vytvořených v tomto projektu a na poskytnutí informace o možnostech jejich využití. Její ambicí je nabídnout učitelům, ředitelům, ale i dalším uživatelům komplexní informaci o didaktických testech a jejich specifické úloze při hodnocení výsledků vzdělávání.

Testy se začínají v našich školách vyskytovat čím dál tím častěji, ať už z iniciativy samotných učitelů a ředitelů, nebo z iniciativy státních nebo regionálních úředníků. Je tedy důležité, aby učitelé i ředitelé dobře rozuměli tomu, jak vypadá kvalitní test a co může, a také co nemůže vypovědět o práci žáka a učitele. Znalosti o testech, jejich tvorbě a využití potřebují k tomu, aby mohli efektivně využívat získané výsledky jako zpětnou vazbu a vodítko pro další práci a aby si dokázali fundovaně vybrat z dostupné nabídky vhodný test či jiný evaluační nástroj pro svoji potřebu. Testům by měli rozumět také proto, aby se mohli poučeně bránit v situaci, kdy po nich někdo vyžaduje administraci nekvalitního testu nebo z výsledků nějakého testu vyvozuje chybné a nepodložené závěry o jejich práci.

Testy jsou používány ve vzdělávání k různým účelům: pro poskytnutí informace žákovi o jeho práci, pro poskytnutí zpětné vazby učiteli o výsledcích jeho výuky, pro hodnocení práce školy, pro hodnocení vývoje celého systému. Proto považujeme za potřebné se v této publikaci věnovat testování v širším kontextu.

První kapitola nahlíží na hodnocení výsledků vzdělávání v kontextu celého evaluačního systému. Rámcově vymezuje systém hodnocení ve vzdělávání s jeho jednotlivými složkami, tedy hodnocením systému, práce škol, učitelů, ředitelů a žáků, a pojednává o významu jednotlivých složek a jejich vzájemné provázanosti.

Druhá kapitola se již věnuje hodnocení výsledků žáků a zaměřuje se převážně na ty jeho aspekty, které nelze řešit pomocí kognitivních testů. Vysvětluje rozdíl mezi formativním a sumativním hodnocením a podrobněji pojednává o významu kvalitního průběžného formativního hodnocení. Ukazuje, jak mohou učitelé sledovat individuální pokrok každého žáka, a poskytuje konkrétní příklady hodnocení kognitivních i nekognitivních cílů vzhledem k předem jasně specifikovaným kritériím. Cílem kapitoly je poukázat na důležitost „hodnocení pro učení“ v protikladu k „hodnocení učení“ a nabídnout příklady toho, jak kvalitní hodnocení pro učení může vypadat.

Další kapitoly jsou již zaměřeny na ústřední téma publikace, jímž jsou didaktické testy. Třetí kapitola nejprve objasňuje, co se rozumí standardizovanými zkouškami a jak se mezi tyto zkoušky řadí písemné či elektronické testy výsledků vzdělávání. Pojednává o výhodách a nevýhodách standardizovaných zkoušek a popisuje snahy standardizovaně hodnotit i afektivní vzdělávací cíle. Pojednává o agregaci výsledků a odlišných metodách používaných pro zjišťování výsledků vzdělávání na různých úrovních vzdělávacího systému. Dále vysvětluje rozdíl mezi ověřovacími a rozlišovacími testy a ukazuje příklady jejich použití.

Čtvrtá kapitola podrobně vysvětluje, jak se tvoří, resp. má tvořit test a jaké náležitosti by kvalitní test měl mít. Popisuje typy testových položek a jejich parametry a specifika jejich vyhodnocování a vysvětluje, podle čeho lze posuzovat kvalitu testu. Zabývá se rovněž úskalími standardizované administrace testu v běžné třídě. Cílem kapitoly není naučit čtenáře vyvíjet testy, ale provést je všemi kroky vývoje testu a poukázat na složitost celého procesu. Kapitola rovněž vysvětluje, jaké metody je možno použít ke stanovení přidané hodnoty a v čem spočívá jejich nepřesnost.